

JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA TURLI O`QITISH USULLARIDAN FOYDALANISH, MUSOBAQA-O`YIN USULINI QO`LLASH XUSUSIYATLARI

Mirzatillayev Abror Mirzatillayevich

Bo`stonliq tumani 2- sonli IDUM Oliy toifali jismoniy tarbiya fani o`qituvchisi

ARTICLE INFO.

Kalit soʻzlar: idrok etish, kuzatish, motivatsiya, qidiruv, mashq, iroda, fazilat, sanash, tavsiflash, maʼlumotlar, buyruq berish, tavsiflash, plakatlar, diagrammalar, chizmalar, onlayn ish.

Anotatsiya

Ushbu maqolada yuqori sinflarda jismoniy tarbiya darslarida qoʻllaniladigan oʻqitish usullarini umumlashtirish va tavsiflash haqida maʼlumotlar keltirib oʻtilgan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Kirish: Jismoniy tarbiya oʻqituvchisiga quyidagi usullarni turli yoʻllar bilan qoʻllash uchun keng imkoniyat beriladi:

- soʻzni qoʻllash usullari – sanash, buyruq berish, tavsiflash, tushuntirish, koʻrsatish, tahlil qilish, suhbat, hikoya;
- vizual idrok etish usullari - plakatlar, diagrammalar, chizmalar, tovush signallari va boshqalarni koʻrsatish, namoyish qilish;
- amaliy usullar - qatʼiy tartibga solingan mashq, qismlarga boʻlib oʻrganish, umuman, qisman tartibga solingan mashq, eng jismoniy qiyin mashqlarni goʻyo oʻynash va musobaqalash kabi osongina bajarishga imkon beradigan raqobatbardosh oʻyin usuli, shu bilan mashgʻulotlarning monotonligini bartaraf etish, mavjudligi jismoniy tarbiya jarayonini zerikarli va monoton qiladi. Birgalikda u koʻp qirrali boʻlib, oʻquvchilarning his-tuygʻularini bogʻlash orqali jismoniy tarbiya darsida ham, jismoniy tarbiya darslarida ham (mashq mashgʻulotlarida) oʻquvchilarning harakat faoliyatini faollashtirishning tasdiqlangan vositasidir.

Ushbu uslubning muhim afzalligi, shuningdek, uni oʻquv rejasining barcha turlariga kiritish va jismoniy tarbiyaning oʻyindan tashqari turlarida bir xil muvaffaqiyat bilan qoʻllash imkoniyatidir. Jismoniy tarbiya fanida oʻquv jarayonida raqobatbardosh oʻyin usulidan foydalanish menga bir xil xarajat va vaqt sarflagan holda oʻquvchilarning jismoniy rivojlanishi va tayyorgarligida anʼanaviy usullarga nisbatan yuqori koʻrsatkichlarga erishishga va darslarning oʻzini yanada qiziqarli qilishga imkon beradi .

1. **Hisobot usuli** - bu oʻqituvchiga yetarlicha tushuntirish, umumlashtirish va tizimlashtirishsiz faktlar yoki xulosalar beradigan texnikalar tizimi.
2. **Ijro usuli** - bu oʻquvchining oʻquv faoliyatini asosan modelga koʻra, ilgari olingan koʻnikmalardan foydalangan holda tavsiflovchi usullarning kombinatsiyasi. Bu usul quyidagilarni oʻz ichiga oladi: oʻqituvchining hikoyasini tinglash, oʻqituvchi tomonidan keltirilgan dalil va xulosalarni tanqidiy tahlil va mulohaza yuritmasdan yodlash.

3. **Tushuntirish usuli** texnikalar tizimidan iborat bo'lib, o'qituvchi tomonidan ma'lum bir fanning dalillari haqida xabarlar va umumlashmalar, ularni tavsiflash va tushuntirishdir.
4. **Reproduktiv usuli** - bu tinglash va tushunish, idrok etish, kuzatish, faktlarni tizimlashtirish, tipik muammolarni hal qilish, tahlil qilish va boshqalar kabi texnikalar tizimi. U nazariy bilimlarni o'zlashtirishni tushunish, ko'nikma va malakalarni qayta ishlash, o'quv materialini yodlash uchun ishlatiladi.
5. **Instruktiv ta'lim usuli.** O'qituvchi o'quvchilarga nima qilish kerakligini ko'rsatib beradi va buni qanday qilishni ko'rsatadi. O'quvchilarning amaliy faoliyatini tashkil etishda foydalaniladi.
6. **Amaliy usuli** o'quvchilarning amaliy va jismoniy ko'nikmalarini asosiy faoliyat sifatida qabul qiladi. Bu usul texnikalarning kombinatsiyasi hisoblanadi: takomillashtirish, o'zgartirish maqsadida ob'ektlarni ishlab chiqarish yoki ularni qayta ishlash uchun amaliy harakatlar ko'nikmalarini qayta ishlash; texnik modellashtirish va loyihalash, ratsionalizatsiya va ixtiro bilan bog'liq faoliyat.
7. **Tushuntirish-rag'batlantirish usuli** - bu o'quvchini izlanish xarakteridagi mustaqil harakatlarga tushuntirish va rag'batlantirish usullarining kombinatsiyasi. O'quv materialini qisman o'qituvchi tomonidan tushuntiriladi, qisman o'quvchilarga yangi bilimlarni ochish orqali mustaqil o'zlashtirish uchun muammoli topshiriqlar, savollar, topshiriqlar, rolli o'yinlar shaklida beriladi.
8. **Qisman-qidiruv usuli** - bu o'qituvchining tushuntirishlarini talaba tomonidan idrok etishning bilim jarayonining barcha bosqichlarini mustaqil ravishda o'tishni talab qiladigan ishni bajarish uchun o'z qidiruv faoliyati bilan kombinatsiyasi. Bu erda asosiy o'qitish usullari ko'pincha tinglash va tushunish, faktlarni tahlil qilish, tizimlashtirish va muammolarni hal qilishdir.
9. **Motivatsion usuli** o'quvchining faol aqliy faoliyatini rag'batlantiruvchi o'qituvchi faoliyatidir.
10. **Izlanish usuli** muammoni shakllantirish va uni hal qilish yo'lini topish uchun aqliy harakatlarni ifodalaydi.

Raqobat - o'yin usuli - bu o'rganishga majburlashni istisno qiladigan usul, bu yerda o'rganish o'yin va raqobat orqali amalga oshiriladi.

Bu bolalarda quvonch uyg'otadi, oldinga o'rganish uchun harakatga hissa qo'shadi; irodaviy fazilatlarini, shaxsiy javobgarlikni, qiyinchiliklarni yengish qobiliyatiga ishonchni bosqichma-bosqich rivojlantirishni ta'minlaydi. Iqtidorli bolalar uchun men vazifani osonlashtiraman, bu o'quvchiga o'rganishda izchil rivojlanishga, o'rganiladigan material miqdorini ko'paytirishga imkon beradi. Ushbu usulni nazorat qilish shakli - akademik ko'rsatkichlarga yangi yondashuv (darsda bolaning motor faolligini baholaydi). Bu usul majburlashsiz o'rganishga qaratilgan bo'lib, men buni o'quvchilarning jismoniy tarbiyasida muhim deb bilaman. Uning xarakterli xususiyati ikki qarama-qarshi tomonning raqobatbardosh o'yin faoliyatining majburiy mavjudligi bo'lib, bu bolalardan maksimal psixologik va jismoniy kuch sarflashni talab qiladi.

Ba'zan bola o'zini yengishi kerak, ya'ni u shubhalanmaydigan yoki begonalar oldida ko'rsatishdan uyalmaydigan eng yaxshi jismoniy va ruhiy fazilatlarini ko'rsatish. Bu usul, menimcha, bolaning to'liq ochilishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov I. TALABA HAYOTIDAGI JISMONIY TARBIYA: TALABA HAYOTIDAGI JISMONIY TARBIYA //Физическое воспитание, спорт и здоровье. – 2021. – Т. 4. – №. 4.
2. Турдимуродов Д. Yuqori sinf o'quvchilarida qat'iyatlilik sifatini jismoniy tarbiya darslarida tarbiyalash //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 218-223.

3. Жуманова, Ф. У. Артикова, Н. Ш. (2022). PISA ва TIMSS қиёсий халқаро тадқиқотлар. Yangi o'zbekistonda pedagogik ta'lim innovatsion klasterini rivojlantirish istiqbollari, 1(1), 452-454.
4. Artikova, N. Sh., Jumanova, F. U. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish (PIRLS) misolida. Образование и наука XXI веке, 1(19), 455-460.
5. Jumanova, F. U., Artikova, N. Sh. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish (PIRLS) misolida. Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий амалий тадқиқотлари, 10(29), 106-109.
6. Артикова, Н. Ш. (2021). Ўқувчиларда ўқиш ва матнни тушуниш саводхонлигини ривожлантириш. Актуальные вызовы современной науки, 1(55), 63-67.
7. Jumanova, F. U., Artikova, N. Sh. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirishning ilmiy asoslari. Образование и наука в XXI веке, 3(20), 389-396.
8. Jumanova, F. U., & Artikova, N. S. (2021). PIRLS tadqiqotlariga tayyorlashda "organayzer" metodidan foydalanish imkoniyatlari. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 1471-1475.
9. Jumanova, F. U., & Artikova, N. S. (2021). Shaxs kamoloti va faoliyat (muloqot), ularni boshqarish ma'rifiy pedagogic muammo sifatida. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 81-88.
10. Артикова, Н. Ш. Болтаева, Т. Р. (2020). Бошланғич ва юқори синфлар адабий таълими узвийлиги билан боғлиқ муаммолар ҳамда уларнинг ечими. Malaka oshirish tizimida integratsiya va innovatsion tafakkur. Malaka oshirish tizimida integratsiya va innovatsion tafakkur, 1(1), 368-370.
11. Артикова, Н. Ш. (2019). Бошланғич синф ўқувчиларини халқаро тадқиқотларда ўқиш саводхонлигини баҳолаш бўйча PIRLS дастурига. Таълимдаги инновациялар ва ислохотлар контекстида замонавий кластер тизими, 2(1), 53-55.
12. Nargiz Shuxratovna, A. . (2022). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTUR TIZIMINI RIVOJLANTIRISH. *Scientific Impulse*, 1(4), 1592-1594. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/2071>
13. Artikova Nargiz Shuxratovna, Abduvosiyeva Zuhra Isroil qizi. (2023). XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA UNING XUSUSIYATLARI. *IQRO JURNALI*, 2(1), 331-340. Retrieved from <http://wordlyknowledge.uz/index.php/iqro/article/view/288>
14. SHuxratovna, A. N., & Muxiddinovna, I. S. (2023). INGLIZ TILI DARSLARIDA TOVUSHLARNI TO'G'RI TALAFFUZ QILISHNI O'RGATISH. *Gospodarka i Innowacje*. 35, 305-309.
15. G'ulomjonova, D., & Artikova, N. (2023). BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODIKASI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(18), 112-117.
16. Shukhratovna, A. N., & Irodakhon, K. (2023). English Teaching Elements in Primary School Using Clil Technology. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(4), 790-793.